

**Грицай Ірина Олегівна**  
завідувач кафедри  
соціально-гуманітарних дисциплін  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ,  
доктор юридичних наук, доцент

### **ДЕРЖАВНА ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС**

Ідеологічний компонент державної політики та державного управління у напрямі забезпечення гендерної рівності, на думку деяких вчених, включає чотири виміри, які покладено в основу розвитку державної гендерної політики на сучасному етапі становлення українського суспільства. Перший вимір гендерної рівності – права людини як універсальний стандарт політичних, громадянських, економічних, соціальних і культурних прав та свобод для жінок і чоловіків; другий вимір – права людини як права жінок; третій вимір – рівність свобод, прав та обов'язків; четвертий – рівні можливості – основний елемент гендерної рівності [1, с. 325–332]. Вважаємо, що виокремлення другого виміру – права людини як права жінок – нині втрачає свою актуальність та дискримінує принцип гендерної рівності як такий. Проблематика утвердження гендерної рівності не зводиться до сфери захисту прав лише жінок, вона має загальний характер. Неможливо досягти результатів щодо однієї статі без врахування потреб та інтересів іншої.

Питання гендерної політики стосуються соціальних можливостей кожної статі, зокрема, в освіті, професійній діяльності, доступі до влади [2, с. 117]. Однак в Україні донині очевидними є чинники забезпечення переваг, які мають чоловіки під час зайняття посад у владних структурах; власність і управління економікою перебувають у руках чоловіків; обмеженість гендерного світогляду у чоловічого населення країни та ін. [3, с. 174–181]. У контексті цього важливим є звернення до соціальних досліджень, проведених неурядовими аналітичними центрами та думок експертів у цій сфері.

З приводу активності органів державної влади у забезпеченні гендерної рівності в Україні слід звернутися до соціологічного дослідження О. Піщуліної, яка зазначила, що нині існує дефіцит політичної волі української влади у здійсненні гендерних перетворень, зокрема: не вистачає розуміння стратегічних переваг гендерної політики, існують моменти декларативності певних норм вітчизняного законодавства. До того ж у просуванні гендерної політики громадські організації роблять набагато більше, ніж державні органи [4]. Тобто подальшим впровадженням у життя гендерної політики у цілому більше зацікавлена громадськість, ніж представники органів державної влади. Позитивним у цьому аспекті слід зазначити те, що гендерна рівність українським суспільством все більш глибоко усвідомлюється як цінність.

Акцентувала увагу на проблемі гендерного балансу у національному парламенті експерт з гендерних питань Т. Марценюк: разом з усіма здобутками Україна програє на фоні європейських країн, оскільки не змогла виконати «Цілі розвитку тисячоліття ООН», прийняті в 2000 р., згідно з якими до 2015 р. у Верховній Раді України має бути 30 % жінок.

Для отримання об'єктивного висновку щодо забезпечення принципу гендерної рівності у національному парламенті доречно навести офіційні показники різних скликань стосовно кількості жінок починаючи з 2000-х рр.: IV (2002–2006 рр.) скликання – 6,2 % (28 осіб); V (2006–2007 рр.) та VI (2007–2012 рр.) скликання – 9,3 % жінок (по 42 особи); VII скликання (2010–2014 рр.) – 10,2 % жінок (46 осіб). На сьогоднішній день у вітчизняному парламенті – VIII скликання (2014 р. – до т. ч.) – близько 12 % жінок (52 особи). Тобто за останні п'ятнадцять років кількість жінок у Верховній Раді України зросла вдвічі, проте не досягла 30 %.

Світовий економічний форум (World Economic Forum) опублікував щорічне глобальне дослідження – Індекс гендерного розриву 2018 (The Global Gender Gap Index 2018), із супроводжуючим його рейтингом країн світу за показником рівноправності чоловіків та жінок, вимірювання охоплюють 149 країн світу. Згідно зі звітом Світового економічного форуму, світовий Індекс гендерного розриву досягнув позначки 68 %. З чотирьох ключових показників, які вимірювались, лише показник економічної участі продемонстрував зменшення гендерного розриву. Це сталося здебільшого завдяки зменшенню розриву у доходах чоловіків і жінок (у 2018 році цей показник сягнув 51 %), а також збільшенню жінок на керівних посадах (світовий показник складає 34 %).

Для позитивного прикладу слід навести статистичні дані щодо країн, які є лідерами у забезпеченні принципу гендерної рівності у національних парламентах. Найбільш успішною серед 28 країн-членів Європейського Союзу щодо участі жінок у національному пар-

ламенті (коли жінки займають більше 40 % місць) (станом на 2015 р.) є ситуація лише у трьох країнах ЄС – в Іспанії – 41 %, Фінляндії – 43 % та Швеції – 44 %. Швеція є прикладом «поступального шляху» (incremental track) на противагу «швидкому шляху» (fast track) в дискурсі гендерної політики, тобто покрокового покращення стану гендерної рівності в країні. Швеції знадобилося приблизно 60 років, щоб досягнути рівня 20 % жінок у парламенті, та 70 років – для досягнення 30 % [5].

Подальші перспективи розвитку державної гендерної політики полягають у послідовному здійсненні конструктивних дій, спрямованих на утвердження гендерної рівності, що передбачає, зокрема: гарантування прав і свобод жінок та чоловіків і рівних можливостей у їх використанні; створення умов розвитку гендерно збалансованого державного кадрового апарату; забезпечення рівного доступу жінок та чоловіків до розподілу соціально-економічних ресурсів; розвиток партнерства між жінками та чоловіками під час виконання службових обов'язків та суспільно важливих завдань; врахування специфічних інтересів та потреб жінок і чоловіків під час розробки різних всеукраїнських, регіональних та місцевих програм і проєктів; забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків особистої реалізації у політичній, соціально-економічній, духовно-культурній сферах; гарантування справедливого оцінювання результатів діяльності жінок та чоловіків; формування та розвитку гендерної культури і гендерної освіти як суб'єктів владних повноважень, так і суспільства в Україні загалом тощо. Реалізація вказаних заходів із забезпечення гендерного балансу передбачає детальну розробку механізму реалізації. До цього процесу обов'язковим є залучення усіх суб'єктів гендерної політики: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, територіальні громади, громадські об'єднання, засоби масової інформації, які мають популяризувати цю тему та розповсюджувати інформацію щодо цієї проблематики й таким чином підвищувати обізнаність суспільства загалом.

1. Грицяк Н. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2004

2. Кліменко Н.Г. Роль і місце жінки-військовослужбовця в Україні. *Економіка та держава*. 2014. № 5.

3. Мельник Т.М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності. 2-ге вид., доп. Київ: Стилос; Гештальт Консалтинг Груп, 2010.

4. Українське гендерне законодавство загалом відповідає європейському –соцдослідження. URL:[http://razumkov.org.ua/ukr/news.php?news\\_id=790](http://razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=790)

5. Марценюк Т. Політичне представництво жінок та гендерні квоти: шведський досвід. Соціальні виміри суспільства. Київ: Інститут соціології НАН України. Вип. 10. 2007.

**Агарков Олег Анатолійович**  
професор кафедри психології та педагогіки  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ,  
доктор політичних наук, професор

## **СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ УЧАСНИКІВ АТО ТА ООС В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Державна політика у сфері соціального захисту учасників антитерористичної операції включає забезпечення їх адаптації та психологічної реабілітації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, надання їм освітніх послуг, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби, інших учасників антитерористичної операції та осіб, звільнених з військової служби. Слід зазначити, що в умовах нестабільної військової ситуації на Сході України важливим питанням стратегії національної безпеки є підтримка боєздатності не тільки військовослужбовців, які беруть участь в операції об'єднаних сил, але й соціальний захист учасників АТО та ООС, які демобілізувалися і знаходяться у резерві.

Проблемам соціального захисту учасників бойових дій в АТО та ООС присвячені праці С. Веглинського, Л. Воропай, Л. Синбової, О. Гордієнка, О. Кондратенка, М. Кравченка, Д. Чижова та інших. Як зазначає О. Кондратенко, державна політика у сфері соціального захисту учасників бойових дій полягає у забезпеченні прав, гарантій та компенсацій. Формування системи задоволення певних соціальних потреб учасників бойових дій враховує забезпечення їх адаптації та психологічної реабілітації, санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання їм освітніх послуг, дотримання трудових прав, соціальної та професійної адаптації, пільг у сплаті певних видів послуг, пенсійного забезпечення тощо [3, с.